

ГІСТОРЫЯ СТВАРАЕЦЦА ТУТ І ЦЯПЕР

ІРЫНА МЯТЛІЦКАЯ

Алесь Дранец — вядомы беларускі скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, удзельнік шматлікіх мастацкіх выстаў, пасляхова працуе ў галіне манументальнага мастацтва, з’яўляецца адным з аўтараў генеральнага рашэння мастацкага афармлення будынка Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Мастацтва — гэта сацыяльная памяць, спосаб захавання і рэгенерацыі вобразнага мыслення пакаленняў. Сутнасць мастацтва — фарміраванне стылю жыцця і вобраза сваёй эпохі. Манументальнае мастацтва і скульптура цалкам падыходзяць над гэтыя вызначэнні. Задачы, што ставіць перад сабою скульптар, які працуе ў галіне манументальнага мастацтва, падзвычай складаныя. Ён павінен мець «архітэктурны» погляд на скульптуру, арыентавацца ў прасторы і архітэктурна-планіровачнай арганізацыі тэрыторыі, вырашаць і іншыя важкія праблемы. Помнікі, якімі сёння аздабляюцца вуліцы і плошчы нашых гарадоў, павінны не толькі адлюстроўваць эстэтычны ўзровень асяроддзя, але і даваць адказы на пытанні, якія ставіць перад намі час. Па гэтых помніках частунныя пакаленні будуць меркаваць пра нашу эпоху, бо гісторыя ствараецца тут і цяпер. Менавіта ў гэтым кантэксце, мне падасца, і трэба разглядаць творчасць скульптара Алеся Дранца.

Штотраз, калі праязджаю каля будынка Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (а яна сама па сабе стала значнай з’явай у развіцці айчынай архітэктурнай думкі), не магу адарваць погляд ад помніка Францыску Скарыну, зробленага А.Дранцом. Помнік засяроджвае, прыцягвае да сябе ўвагу гледачоў, ён з’яўляецца візуальным цэнтрам вялікай прасторы. Зрокава звязаны з будынкам Нацыянальнай бібліятэкі, помнік стаў своеасаблівым вузлом, які спалучае гэтае архітэктурнае збудаванне з гарадскім асяроддзем.

У кожнага народа ёсць свае знакі асобы. Імя Францыска Скарыны сустракаецца ў працах па філасофіі, праве, беларускай літаратуры, мове, выяўленчым мастацтве, медыцыне і, безумоўна, кнігадрукаванні. Таму цалкам натуральна, што ў 1991 г. у Беларусі быў абвешчаны конкурс на стварэнне помніка гэтаму выдатнаму беларускаму

дзеячу Адраджэння. У конкурсе прынялі ўдзел дваццаць мастакоў і аўтарскіх калектываў, а выйграў яго зусім малады на той час скульптар Алесь Дранец. Да 1997 г. ён працаваў пад увасабленнем вобраза Скарыны. Помнік быў адліты ў бронзе. Тым не менш устаноўка яго задоўжылася да 2006 г. (завершаная манументальная выява першадрукара ўвесь гэты час захоўвалася на Мінскім скульптурным камбінаце). Не хочацца згадваць імёны тых, хто быў супраць устаноўкі помніка, тым больш, што сёння ён стаіць на такой прэстыжнай сталічнай пляцоўцы. А вось словы ўдзячнасці Мінскаму гарадскому камітэту па архітэктурцы, які безагаворачна падтрымаў маладога скульптара ў яго імкненні зрабіць твор, заснаваны на аўтарскім прачытанні вобраза першадрукара, хочацца сказаць.

Гэта паказчык таго, што за дзесяцігоддзе, такі кароткі ў гістарычным плане адрэзак часу, у нашай краіне адбылося шмат значных змен, у тым ліку і ў творчым асяроддзі. Прышло новае пакаленне скульптараў, якое атрымала магчымасць сказаць сваё гучнае слова ў манументальнай пластыцы. Кардынальна змянілася пластычная мова іх твораў, якія захавалі грунтоўнасць у распрацоўцы тэмы, але сталі ўспрыманца найперш асацыятыўнымі, сімвалічнымі, знакавымі акцэнтамі ў сучасным горадзе. А.Дранец адным з першых зрабіў крок у гэтым накірунку.

Галоўнае ў кожным творы мастацтва, асабліва ў скульптурным, — бездакорнае валоданне яго пластычнай мовай. А.Дранец гэтым талентам не абдзелены. Ён вельмі дакладна і ўмела захоўвае ўласную ідэнтычнасць у культурнай прасторы. Лаканічнасць вобразнай сістэмы яго работ ідзе ад традыцыйнай манеры народных майстроў мінулых стагоддзяў. У помніку Ф.Скарыну скульптар, як і яго папярэднікі, імкнуўся ўзмацніць экспрэсіўнасць вобраза, ён

Прага. Рэльеф на пастаменце помніка Ф.Скарыну. Бронза. 2006.

Помнік Франціску Скарыну.
Бронза, граніт. 2001–2006.

звярнуўся да абагульнення форм з мінімальным адхіленнем ад лаканічнасці пры дакладнай прапрацоўцы дэталяў. А.Дранец умее слухаць свае ўнутраныя імпульсы, ён вольны ў пластычным рапэнтні работы. Пры гэтым ніколі не забывае пра канструкцыю, «стрыжаны», на якім трымаецца манументальная фігура. Заканамерна, што скульптар падкрэсліў у вобразе свайго героя, асабліва ў партрэтнай частцы, моц розуму, духоўную ўпэўненасць асветніка. Вобраз Франціска Скарыны трактуецца ім у рэчывычы новай сімвалічнай ідэі, згодна з агульнаграмадскімі зменамі светаадчування, падпарадкоўваецца рэзка ўзрослай дынамічнасці жыцця, адкрытасці і ўзмацненню рытмаў у павакольным свеце. Мастак здолеў адчуць змены ў часе і з дастойным свайго героя майстэрствам увякашомніць вобраз вялікага сына беларускага народа.

Пастамент помніка ўпрыгожваюць тры рэльефы. Тонкія і ажурныя, яны прадстаўляюць віды гарадоў, у якіх жыў і спыняўся ў сваіх падарожжах Франціск Скарына. Гэта Полацк, Прага і Падуя. Пачатковую адукацыю Скарына атрымаў у Полацку, дзе сярод іншых навук асвоіў латынь. Час падарожжаў для будучага асветніка пачаўся рана. Але амаль у кожнай кнізе ён згадвае пра сваю Радзіму. Прага — надзвычай важны горад і для Скарыны, і ўвогуле для беларускай культуры. Менавіта там Скарына выдаў сваю першую Біблію па беларускай мове. А Падуя, дзе ён атрымаў доктарскую ступень у знакамітым універсітэце, увяла яго ў шэраг выдатных дзеячаў свайго часу, першаадкрывальнікаў эпохі Адраджэння, на якіх раўняліся будучыя пакаленні.

Помнік Франціску Скарыну — гэта даніна гісторыі, таму пласту культуры, на аснове якога мы намагамся тварыць у духоўным жыцці, працягваючы шлях нашага знакамітага земляка.

Работа над вобразам Ф.Скарыны для А.Дранца не абмежавалася адным по-

мнікам. У 2001 г. ён стварае памятную мемарыяльную дошку першадрукару для Нацыянальнай бібліятэкі ў Празе. Тут у вобразе Скарыны аўтар выкарыстоўвае элементы дэкаратыўнасці, тым самым арганічна ўводзіць яго ў гарадско-атачэнне. Урачыстае адкрыццё мемарыяльнай дошкі з ганаровай вартай стала важнай культурнай падзеяй для Беларусі і Чэхіі.

Разам з грунай архітэктараў, якую ўзначаліў Леанід Левін, у перыяд з 1992-га па 2000 г. А.Дранец працуе над помнікам князю Давыду, заснавальніку Давыд-Гарадка. Перад скульптарам стаялі складаныя задачы ў інтэрпрэтацыі вобраза. Найперш — працаваць у рэчышчы агульнай культурнай традыцыі краіны, адчуць подых мінуўшчыны, скрупулёзна вывучыць характэрныя для таго часу гістарычныя дэталі, незалежна ад таго, ці будуць яны ў рэшце рэшт выкарыстаны ў самім творы. Важна было знайсці адпаведнае працягненне вобраза, дзе былі б арганічна спалучаны магутны старажытны дух часоў валадарання князя Давыда і яго трактоўка праз сучасныя скульптурныя тэхнічныя. Найбольш важным для стварэння вобраза стала рашэнне праблемы руху, бо звычайна гарадскі мапунмент здасца глядачу даволі статычным. А.Дранец на-майстэрску вырашае гэтую

проблему: у фігуры адчуваецца і моц, і напор, прачытваецца ўпэўненасць героя ва ўласных сілах. Энергічны рытм у пабудове сілуэта, агульную дынаміку помніка падкрэслівае дзіда, якую трымае ў руках князь Давыд. Мастак з асаблівай дакладнасцю прапрацаваў усе дэталі, вялікую ўвагу надаў рукам, рытму складак, узору аблямоўкі на адзенні.

Хачу згадаць і прасторавае рашэнне помніка, якое разлічана на пэўную вастрышы ўспрымання. Архітэктарамі прапанавана прыняццё новае рашэнне пастамента, цалкам нечаканае: у выглядзе выгнутага абрысу. Эстэтычная і мастацкая каштоўнасць помніка князю Давыду была адзначана ў 2002 г. Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь.

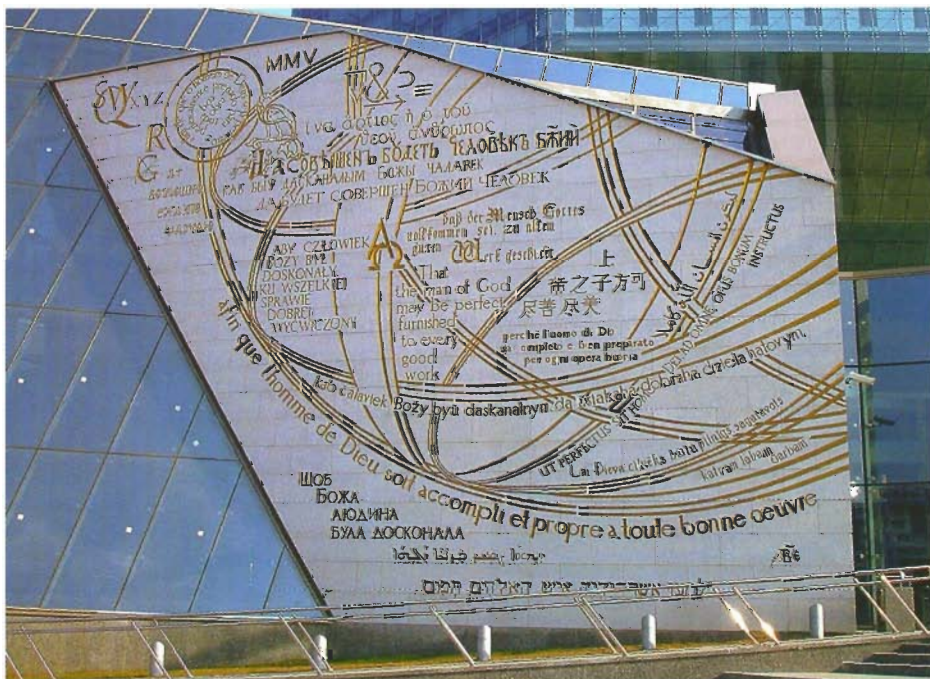
Важнай старонкай творчай біяграфіі А.Дранца стала і стварэнне помнікаў супрацоўнікам Міністэрства ўнутраных спраў і служачым унутраных войск, якія загінулі пры выкананні службовага і воінскага абавязку, у 2003 г. у Мінску (у сааўтарстве са скульптарам В.Алгановічам) і ў 2004 г. у Магілёве. Пластычнае рашэнне абодвух помнікаў надзвычай дакладна адпавядае тэматыцы, скульптар выкарыстаў прыём суразмернасці іх памераў чалавечаму росту, што прымушае глядачоў адчуць сваю блізкасць да людзей, якія аддалі свае жыцці за наш спакой.

Памятная дошка на капліцы ў гонар Божай Маці цалкам іная па тэме і канцэпцыі ў параўнанні з астатнімі манументальнымі работамі А.Дранца, тут скульптар паспрабаваў асвоіць прастору, дзе валадарыць любоў і мацярынства. Адкрыццё мемарыяльнай дошкі было прымеркавана да 20-годдзя Чарнобыльскай катастрофы. У гэтай рабоце А.Дранец паставіў нязвыклую для сябе задачу — стварыць вобраз маці з дзіцем. Інтымная тэма рашаецца мастаком далікатна і тонка, без рэзкіх пластычных халоў. Добра прадуманы прапорцыі тэксту. Гэтая работа была адзначана Граматай Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Філарэта.

А.Дранец працуе і ў станковай скульптуры. Можна згадаць і «Сон у мармур», і работы «Дунін-Марцінкевіч», «Францішак Багушэвіч», праект помніка Цётцы (А.Пашкевіч), дзе вызначаецца нязменная цікавасць аўтара да партрэтных вобразаў вядомых беларускіх дзеячаў культуры, «Кірыла Тураўскі», дзе скульптар спрабуе вырашыць вобраз экспрэсіўнай пластычнай мовай.

А.Дранец — чалавек вельмі актыўны. Ён выкладае на кафедры скульптуры БДАМ, з'яўляецца адным з аўтараў генеральнага рашэння мастацкага афармлення Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, у сааўтарстве распрацоўваў для бібліятэкі эскізы манументальных папо, прысвечаных абласцям Беларусі, і двух рэльефаў на тарцовых «крылах» увахода з тэмаю славянскага і сусветнага пісьменства. З 2004 г. ён ўзначальвае скульптурны камбінат БСМ. Не сакрэт, што вытворчая частка працэсу займае шмат высылкаў і часу. А.Дранец турбуецца пра належны ўзровень матэрыяльна-тэхнічнай базы на камбінаце, развівае ліцейную справу, каменаспрацоўку, стварае базу для правядзення міжнародных пленэраў, імкнецца паладзіць сумесна з мастацкімі школамі, вучылішчамі і Акадэміяй мастацтваў сістэму выхавання будучых скульптараў. Лічыць, што для гэтага неабходна ўзаемаразуменне і супрацоўніцтва з адпаведнымі структурамі гарвыканкамаў, Міністэрства культуры, устаноўмі па выхаванні творчай моладзі.

Сёння наша краіна мае патрэбу ў сапраўднай мастацкай культуры. Алесь Дранец — з тых, хто на гэтай нялёгкай ніве з'яўляецца адной з яркіх асоб.

Аўтарскі калектыў: В.Крамарэнка, М.Вінаградаў, А.Дранец, А.Лучыновіч, У.Крываблочки. Рэльеф на галоўным фасадзе Нацыянальнай бібліятэкі, прысвечаны развіццю сусветнага пісьменства. Разьба, граніт. 2006.